

«LES PETITES CAVÉ.»

Most van Locke halálának 200-ik évfordulója. Gondolatok a gyermekek neveléséről írt munkájában ő rendfűtette meg a velűnk szűletett eszmék létezésébe vetett hitet, az ő elméletéből vonta le később Helvetius a nevelés mindenhatóságát hirdető felfogást.

Tudjuk, hogy Locke az erényt tűzte ki a nevelés céljának s az ismereteket csak másodsorban méltatta figyelemre. Minthogy szerinte szabadság az erkölcsiség eleme, ezért a gyermeket mindenek előtt a lemondásban kívánja gyakoroltatni, hogy küzdeni tudjon a saját hajlami ellen s az erény követeléseinek meg tudjon felelni még akkor is, ha vágyai az ellenkező irányba hajtják.

Tudjuk, hogy többek közt ő állította azt is, hogy az emberek kilencztedrésze a nevelés által lett azzá, amivé lett. A nevelés nyomja el bennűnk az önzést; a nevelés hiánya burjánkoztatja fel. Elynomni az önzést, vagy legalább ellensúlyozni azt altruisztikus érzések följerjesztésével, ez a nevelő hivatása. Lockenek ez az elve nem tudott kellően érvenyesűlni azokban az iskolai takarékpénztárakban, melyekre nálunk ezelőtt vagy 30 évvel Weisz Bernát Ferencz annyi tintát fogyasztott. Azóta, hogy 1866-ban Laurent genfi jogtanár megindította a mozgalmat s hazánkban 1881-ben miniszteri rendelet is intézkedett az iránt, hogy a tanítók hozzák be iskoláikba a takarékpénztárakat, járjanak maguk jó példával elöl, szoktassák a gyermekeket az ajándékba kapott pénz megtakarításán kívül arra is, hogy tudjanak pénzt keresni orvosi füvekből, gyümölcsmagvakból, üres gyufaskatulyák, gombok, cérna-fatekeresek, dugók gyűjtésével, cserebogarak irtásával. A miniszteri rendelet általános polgárjogot ígért ugyan az új intézménynek, néhány ezer forintot ki is sorsoltak a legbuzgóbb tanítók közt, Deák Ferenc maga is úgy nyilatkozott egyszer az iskolai takarékpénztárról, hogy «évek óta táplált ohaját képezi» s mégis az lett a vége, hogy apródonkint napirendre térűnk fölötte. Kárba veszett az a sok szép érv, amit pädagogiai és nemzetgazdasági szempontból felsorakoztattak mellette. Az utóbbi szempontból a legtöbben elismertük az intézmény üdvös voltát, de már a pädagogusok mélyebbre néztek s azzal érveltek ellene, hogy a gyermeket haszonlesővé, kapzsiává, iriggyé teszi s még attól sem riad majd vissza a gyermek, hogy lopjon, csakhogy szaporodjanak a betétei.

Tényleg nem is csodálkozhatunk az intézmény rövid divatján, mert épen az az erkölcsi és társadalmi momentum hiányzott belőle, mely a Lockétól emlegetett önzést elfojtotta volna. Ezt az elemet belevinni van hivatva az az alapelv, mely a kölcsönös segélyezésből

kiinduló új intézményt jellemzi. A franciák *Petites Cavé*-nak nevezik, Cavé törvényszéki bíró neve után, aki ezt náluk 23 évvel ezelőtt létesítette és igaz apostolként terjesztette. Amint a római *Rivista d'Italia* idei 1. száma elmondja, most már Olaszországban is sok híve akadt, Belgiumban pedig már szépen virágoznak is ezek az iskolai kölcsönösen segítő egyesületek.

Lassan tudtak vele megbarátkozni a franciák is eleinte, de mártavaly 13,000 iskolában 600,000 gyermek körülbelül 4 millió frankot gyűjtött össze. Most már országszerte felkarolják. Kiváló államférfiak, mint Loubet, Bourgeois, Poincaré, Deschanel támogatják a nagy jövőre hivatott nemzeti ügyet. Öt éve a kongresszuson Félix Faure, a köztársasági elnök, így szólt a tagokhoz: «Üdvözlöm önökben az egységes, az erős Franciaországot, melyet még erősebbé, még nagyobbá akarunk tenni a testvériség által.» Poincaré közoktatásügyi miniszter pedig úgy nyilatkozott róla, mint a társulás erejének hatalmas bizonyosságáról és nem csak arra az egyoldalú s könnyen elfajulható eredményre szokatja a gyermeket, melylyel önmagának tartozik, hanem arra is megtanítja, hogy kötelessége másokról is gondoskodni. A francia kormány pár évvel ezelőtt törvényben biztosította részére mindazon előnyöket, melyeket a felnőttek társulatai élvezni szoktak, így pl. minden esztendőben államsegélyt szavaztat meg a kis *Cavé*-knak, járványos betegségek idején rendkívüli segítséget utalványoz ki nekik, továbbá a tagoknak $4\frac{1}{2}$ százalékot ad a befizetett összegek után a szokásos $3\frac{1}{2}$ százalék helyett.

Lássuk tehát, hogy mivel érdemli meg ezt a hathatós támogatást az állam és a társadalom részéről.

Először is pénzbeli segítséget nyújt betegség esetén; másodszer életjáradékot biztosít a tagoknak öreg napjaikra. Ki van mondva, hogy minden funkciót ingyen végeznek. Azok a tanítók és tanítónők, akik egyesületeket alapítottak és vezetnek, semmiféle anyagi jutalomra nem számítanak. Hetenként 10 (tíz) fillért, tehát évenként 5 K 20 fillért fizetnek be a tagok. Tagjai csak olyan fiúk és lányok lehetnek, akik nyilvános iskolába járnak, vagy bebizonyítják hogy oda jártak. Igazolniok kell azt is, hogy ép testűek s 3 évesnél nem kisebbek, 18 évesnél nem idősebbek. Akiket felvesznek, azok tagok maradnak, míg elérik a nyugdíjképeséget, de kötelezik magukat arra, hogy a heti befizetéseket legalább 15 éven át teljesítik. A tíz filléretet hétfőn fizetik be. Ebből a 10 fillérből csak 5 fillért fordítanak egymás kiségtésére betegség esetén, még pedig az első hónapban napjára 50 fillért, a következő két hónapban 25 fillért. Ha a betegség tovább tart, akkor egy bizottság határoz a felett, hogy újabb segítyt engedélyezhetnek-e az illetőknek.

Valaki azt mondhatná erre, hogy az az 50—25 fillérke'ig ér többet a semminél. Az igaz, hogy nem nagy pénz, de hány szegény munkáscsaládot ment meg az éhenhalástól s a kétségbeeséstől az a néhány fillér!

Ennél sokkalta nagyobb előny az, melyet olyan tagoknak biztosított, akik 55-ik életévüket elérték. Ezeknek ugyanis a befizetett díjak arányában életjáradékot, nyugdíjat ad. Amint említettük, a heti 10 fillér betétből csak 5-öt fordítanak betegség esetében való segélyezésre. A tapasztalás azt bizonyítja, hogy ez soha nem haladja meg az 1 K 60 f. évi átlagos összeget fejenként. Minthogy mindegyik tag hetenként 5 fillért fizet erre a célra, világos, hogy minden tag után 1 K marad fenn. Ehhez a megtakarításhoz számítsuk hozzá a rendes állampénzt, melyet 1 K 25 f.-ben állapítottak meg évenként és fejenként. Számítsuk hozzá a tiszteletbeli tagok dús adományait, a sok ajándékot, alapítványt, büntetéspénzeket, a megyék és községek hozzájárulását s az állampénztárba letett tőke kamatait. Így a tagok által befizetett díjak érintetlenül maradhatnak s azokat csupán arra használják fel, hogy az életjáradékokat fizessék belőlük.

Hogy milyen rohamosan gyarapodik az alap, tisztán kitetszik a következő kis számításból.

Tegyük fel, hogy valamelyik *Cavé* csak 200 tagot számlál. Egy év múlva a megtakarítás körülbelül 200 K; az állam hozzájárul 250 K-val; eddig már van 450 K. Ha ehhez csak 50 koronát veszünk befolyt adományokból stb., már kerek 500 K-ra szaporodik fel az összeg. Azt pedig mindenki tudja, hogy 4 $\frac{1}{2}$ százalékot hajtó tőke körülbelül 16 év alatt megkétszereződik. Eszerint az 500 K 16 év múlva 1000-re, 32 év múlva 2000-re, 48 év múlva pedig 4000 koronára rug és így tovább. A második és következő években ez az 500 K. megtakarítás megkétszereződik, megháromszorozódik, úgy hogy 48 év múlva, mikor a tagok legnagyobb része eléri a nyugdíjjogosultságot, az összeg kamataival együtt körülbelül 83,000 K-ra emelkedik. Ez az összeg pedig nem illuzórius szám, nem túlzás, hanem inkább csak minimum.

Az életjáradék összege természetesen változik a szerint, hogy a kis *Cavé* mennyit birt összetakarítani, tehát pontosan nem lehet meghatározni, hogy mennyire mehet fel, de az eddigi számítások rendszeren úgy ütöttek ki, hogy 800—1000 K esik egy-egy tagra, aki 3 éves korától 55 éves koráig volt tag. 55 éves korban a legtöbben még tudtak dolgozni és keresni; ha tehát az életjáradékért tud várni 60 éves koráig, akkor 140 K helyett 210 K-t kap évenként; ha azonban 65 éves koráig halaszthatja az életjáradék élvezését, akkor már 350 K-ra tarthat igényt. Igaz, hogy ez sem nagy pénz, de aki fitymálja, az bizonyosan nem tudja, hogy mi a nyomorúság.

Ne feledjük különben, hogy az életjáradékon kívül nagyon sokszor szavaznak meg nekik rendkívüli segélyeket. Aki elhal, annak családja kikapja a befizetett összeg felét. Mekkora áldás van abban a tudatban, hogy soha nem volt kénytelen megalázkodni egy pár fillérért, nem szorult alamizsnára, hanem csak abban részesült, ami őt jogosan megillette.

Az ily alapon szervezett intézmény lassanként eltünteti a «szermérmes koldusokat» s fölöslegessé teszi a jótékonyági egyesületeket. Aki ingyen elfogad valamit, az adós marad örökre s akármilyen névre keresztelik is azt az adományt, mégis csak alamizsnáról van ott szó, pedig demokratikus, egyenlőségen és igazságosságon szervezett társadalomban hovatovább anakronizmussá kell lennie az alamizsnának.

CS. PAPP JÓZSEF.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— Locke halálának kétszázadik évfordulóját hagyjuk el a letűnő 1904-ik esztendővel. Ez alkalommal talán nem fölösleges, ha megemlékezünk e nagy gondolkodó világnézetéről, mely nemcsak a philosophia, de a pädagogia fejlesztésére is oly rendkívüli hatással volt.

Locke felfogása az ismerésről, amint az *Essay on human understanding* (1690) című munkájában kifejezésre jut, empiristikus és sensualistikus jellegű, bár egyik irányban sem következetes. Empirizmusát áttörik a rationalis theologia körébe kalandozó elmélkedései, sensualizmusát pedig azon tana, hogy a tulajdonképeni érzetek mellett egy külön belső érzeket vett föl, amely önmagunkról való ismeretünk forrása. Vizsgálatának mindenek előtt polemikus éle volt: a velünk született eszmék tanát iparkodott megdönteni. E célból a genetikus lélektani vizsgálódást teremti meg: azt kutatja, hogy tudatunk tartalma miképen fejlődik s miképen alakul ki elemibb mozzanatokból. Bizonyos, hogy ismereteink pusztá időbeli fölmerülése, módzatainak nyomozása nem nyújt oly módszert, mely az ismerést és a tudományt teljes jelentőségében megvilágíthatná — de az ismeretszerzés empirikus lélektani feltételeit csakis ezzel a módszerrel állapíthatjuk meg. Már pedig a didaktikának mindenekelőtt erre van szüksége, mert egyik célja ép azon módokat kinyomozni, melyek segítségével legsikeresebben gyarapíthatjuk növendékeink ismeretkörét. Locke maga észrevette a psychogenetikus vizsgálat e hasznát és a nevelésről szóló művében (*Some thoughts concerning education 1692*) vonta le álláspontjának a tanításra vonatkozó következményeit. Az